

М. В. Чернявська

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему становлення інноваційної компетентності майбутніх вихователів у контексті трансформацій дошкільної освіти. Обґрунтовано актуальність цього феномену у зв'язку зі стрімкою цифровізацією, зростанням вимог до якості освітнього процесу та необхідністю підготовки педагогів, здатних ефективно діяти в умовах швидких соціальних і технологічних змін. Визначено, що інноваційна компетентність майбутнього вихователя має багатокомпонентну структуру, яка поєднує когнітивний, операційно-діяльнісний, мотиваційний та рефлексивний складники. У статті проаналізовано теоретичні напрацювання українських науковців, які висвітлюють аспекти інноваційної діяльності педагога, а також окреслено недостатню увагу до специфіки професійної підготовки саме вихователів закладів дошкільної освіти.

Розкрито механізми формування інноваційної компетентності у процесі навчання: засвоєння теоретичних знань під час вивчення педагогічних і психологічних дисциплін; розвиток практичних умінь у межах педагогічної практики, де студенти застосовують інтерактивні методики, елементи STEM-освіти, технології проєктної діяльності; формування мотиваційної готовності через залучення до дискусій, наукових гуртків і конкурсів; удосконалення рефлексивних умінь завдяки використанню портфоліо та самоаналізу результатів роботи. Наголошено, що формування інноваційної компетентності майбутніх вихователів є можливим лише за умови комплексної організації освітнього процесу, який поєднує знання, практику, мотивацію та критичне осмислення педагогічної діяльності.

Окрему увагу приділено педагогічним вимогам формування інноваційної компетентності: оновлення змісту освітніх програм, практикоорієнтований підхід, створення мотиваційного середовища, застосування сучасних цифрових інструментів та інтерактивних технологій навчання. Визначено перспективи розвитку системи професійної підготовки вихователів: розширення цифрового навчання, інтеграція міждисциплінарних підходів, міжнародна співпраця та індивідуалізація освітніх траєкторій студентів.

Зроблено висновок, що інноваційна компетентність є ключовою характеристикою сучасного вихователя, яка забезпечує його професійну гнучкість, здатність до творчого пошуку та готовність до впровадження нових освітніх практик у роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: інноваційна компетентність, майбутні вихователі, дошкільна освіта, педагогічні умови, інноваційні технології, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та світі визначають необхідність переорієнтації педагогічної діяльності на інноваційні підходи, які забезпечують не лише якісне засвоєння знань, а й розвиток особистості дитини. Дошкільна освіта, як початкова ланка освітньої системи, виконує ключову функцію у формуванні базових умінь, ціннісних орієнтацій і соціальних навичок. У цьому контексті роль вихователя набуває особливого значення, оскільки саме він створює умови для гармонійного розвитку та успішної соціалізації дошкільників.

У сучасних умовах стрімкої цифровізації та глобалізації освітній процес у закладах дошкільної освіти дедалі більше потребує застосування інноваційних технологій, що відповідають запитам суспільства та освітнім потребам дітей нового покоління. Проте на практиці нерідко спостерігається розрив між проголошеними

завданнями модернізації освіти та реальним станом підготовки педагогічних кадрів. Значна частина майбутніх вихователів має обмежений досвід використання інноваційних технологій, що знижує ефективність освітньо-виховного процесу та ускладнює реалізацію компетентнісного підходу.

Особливої актуальності набуває проблема становлення інноваційної компетентності майбутніх вихователів як інтегральної характеристики, що охоплює здатність до творчого застосування педагогічних технологій, готовність до впровадження нових методик, володіння цифровими інструментами та прагнення до професійного саморозвитку. Від рівня сформованості цієї компетентності залежить якість педагогічної діяльності у закладах дошкільної освіти, ефективність розвитку дітей дошкільного віку та їхня підготовленість до подальшого навчання.

Таким чином, існує об'єктивна суперечність між високими вимогами до професійної діяльності вихователя в умовах освітніх змін та недостатнім рівнем готовності випускників закладів вищої освіти до інноваційної діяльності. Подолання цієї суперечності потребує цілеспрямованого наукового пошуку, визначення оптимальних шляхів і педагогічних умов формування інноваційної компетентності майбутніх вихователів у контексті сучасних трансформацій дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема формування інноваційної компетентності педагогів загалом і вихователів закладів дошкільної освіти зокрема активно досліджується у сучасній науковій літературі. Вітчизняні вчені розглядають її у різних аспектах: психологічному, дидактичному, професійно-практичному. Зокрема, у працях Н. Гавриш, Г. Беленької, О. Кононко, К. Крутій, Т. Поніманської та ін. акцентується увага на необхідності підготовки вихователів, здатних впроваджувати нові педагогічні технології та створювати сприятливе освітнє середовище для розвитку дошкільників.

Важливий внесок у розробку проблеми зробили дослідники Н. Гуданич, С. Доценко, В. Кошель, О. Кудрявцева, О. Листопад, І. Мардарова, Т. Постоян, Л. Ребуха, М. Савченкова, Н. Юрченко, які підкреслюють, що становлення інноваційної компетентності є складовою професійного розвитку педагога і вимагає інтеграції теоретичних знань із практичною діяльністю. Сучасні наукові праці наголошують на важливості формування в майбутніх вихователів умінь використовувати інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивні методи навчання та інноваційні виховні стратегії.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених вивченню інноваційної діяльності педагога, проблема становлення інноваційної компетентності майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти залишається відкритою для подальшого наукового пошуку. Більшість досліджень зосереджується на загальнопедагогічних аспектах упровадження інновацій, тоді як специфіка професійної підготовки вихователів дошкільних закладів потребує більш детального аналізу. Це зумовлює необхідність уточнення педагогічних умов, методичних підходів та практичних механізмів, які забезпечують формування інноваційної компетентності майбутніх фахівців, здатних ефективно діяти в умовах сучасних трансформацій дошкільної освіти.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад та визначення педагогічних умов, що сприяють становленню інноваційної компетентності майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки, а також окреслення можливостей використання інноваційних технологій у системі дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах реформування освіти та зростання вимог до професійної діяльності педагога поняття «інноваційна компетентність» набуває особливого значення. Вона розглядається не лише як сукупність умінь і навичок, а як інтегральна характеристика особистості, що визначає здатність педагога адекватно реагувати на виклики часу, впроваджувати нові педагогічні ідеї та творчо організовувати освітній процес.

Інноваційна компетентність сучасного вихователя у сфері дошкільної освіти тісно пов'язана з його готовністю до постійного професійного вдосконалення та відкритістю до нововведень. Вона проявляється у вмінні критично оцінювати педагогічні практики, відмовлятися від застарілих методів і шукати більш ефективні рішення, що відповідають індивідуальним потребам дитини. У цьому сенсі інноваційна компетентність стає показником професійної гнучкості та мобільності вихователя.

Важливо наголосити, що інноваційність не зводиться лише до використання сучасних технологічних засобів чи методик. Вона передбачає здатність педагога бачити освітній процес у новому вимірі, формувати у дітей позитивний досвід пізнання світу та розвивати їхню творчість. Інноваційно компетентний вихователь – це педагог, який уміє поєднувати традиційні підходи з новими моделями навчання та виховання, створюючи умови для гармонійного розвитку дошкільника [2, с. 44].

Таким чином, інноваційна компетентність постає як ключова професійна характеристика, що визначає успішність діяльності сучасного вихователя. Логічним продовженням цього твердження є усвідомлення того, що формування такої компетентності неможливе без належного освітнього середовища, яке відповідає сучасним викликам і тенденціям. Саме тому постає необхідність детальніше розглянути актуальність упровадження інновацій у систему дошкільної освіти, адже саме цей освітній рівень формує фундамент для подальшого розвитку дитини.

Дошкільна освіта є базовою ланкою освітньої системи, оскільки саме на цьому етапі закладаються основи особистісного розвитку дитини, її соціалізації та пізнавальної активності. Вихователь у закладі дошкільної освіти виконує не лише роль наставника, а й організатора життєвого простору дитини, від якого залежить гармонійність розвитку, здатність до самовираження та формування первинних навичок взаємодії з навколишнім світом. У таких умовах використання інноваційних підходів стає не просто бажаним, а необхідним елементом педагогічної діяльності.

Актуальність впровадження інновацій у дошкільній освіті зумовлена низкою чинників. По-перше, сучасні діти з раннього віку опиня-

ються у цифровому середовищі, що формує нові когнітивні стилі, способи сприйняття інформації та інтереси. Це вимагає від вихователів використання методів і засобів, які відповідають світоглядним і комунікативним особливостям покоління, що зростає. По-друге, суспільство висуває до системи освіти нові вимоги: підготувати дитину не лише до школи, а й до життя у світі, де ключовими стають навички критичного мислення, креативності, комунікації та співпраці.

Використання інноваційних технологій у дошкільній освіті дозволяє забезпечити якісно новий рівень освітнього процесу. Зокрема, йдеться про застосування інформаційно-комунікаційних засобів (інтерактивні панелі, освітні платформи, мультимедійні ресурси), технологій проєктного навчання, інтерактивних ігор, методик STEM-освіти, які поступово адаптуються для дітей дошкільного віку. Важливо, що інноваційні підходи не зводяться лише до використання технічних новинок. Вони охоплюють нові педагогічні стратегії: особистісно орієнтоване навчання, інтеграцію освітніх ліній, застосування арт-терапії, казкотерапії, технологій емоційного розвитку тощо.

Інноваційність у дошкільній освіті проявляється також у зміні ролі педагога. Якщо традиційно вихователь сприймався як носій знань, то сьогодні він має виступати фасилітатором, який створює умови для самостійного пізнання дитини, стимулює її допитливість і підтримує творчу активність. Це вимагає від вихователя нових компетентностей, серед яких інноваційна займає центральне місце.

Актуальність даної проблематики підтверджується і тим, що дошкільна освіта є основою для подальшого навчання. Якщо на цьому етапі дитина здобуде позитивний досвід пізнання, навчиться взаємодіяти з іншими, розвине допитливість вміння знаходити нові рішення, то в подальшому їй буде значно легше адаптуватися до вимог шкільної освіти. Відповідно, ефективність інноваційної діяльності вихователя прямо впливає на успішність освітньої траєкторії дитини.

Варто зазначити, що актуальність інновацій у дошкільній освіті обумовлюється не лише внутрішніми потребами системи освіти, а й зовнішніми соціокультурними викликами. Серед них: глобалізаційні процеси, інтеграція України у світовий освітній простір, потреба у вихованні громадян, здатних діяти в умовах невизначеності та швидких змін. Тому орієнтація на інновації у вихованні та навчанні дітей дошкільного віку є стратегічним напрямом розвитку освіти.

Отже, впровадження інновацій у дошкільній освіті виступає важливою передумовою її модернізації та підвищення якості. Усе це вимагає від майбутніх вихователів не лише загальної обізнаності у сфері інновацій, а й сформованої іннова-

ційної компетентності як інтегральної професійної якості. Водночас важливо враховувати, що ця компетентність має багатокомпонентну структуру, оскільки охоплює знання, уміння, мотивацію та здатність до рефлексії. Саме аналіз цих складових дозволяє зрозуміти механізми формування інноваційної готовності майбутніх педагогів і визначити умови, за яких цей процес буде найбільш ефективним [3, с.21].

Інноваційна компетентність майбутнього вихователя є складним інтегративним утворенням, яке поєднує знання, практичні навички, ціннісні орієнтації та особистісні якості. Вона не виникає спонтанно, а формується у процесі цілеспрямованої професійної підготовки, де важливу роль відіграють як навчальні дисципліни, так і практична діяльність студентів.

Когнітивний вимір інноваційної компетентності закладається під час вивчення фундаментальних і спеціальних дисциплін, таких як «Педагогіка дошкільна», «Психологія дошкільного віку», «Методика виховання дітей дошкільного віку», «Інноваційні технології в освіті». Саме в межах цих курсів студенти отримують знання про сучасні педагогічні концепції, принципи та закономірності впровадження інновацій, ознайомлюються з досвідом українських і зарубіжних науковців. Викладачі нерідко пропонують майбутнім педагогам аналізувати наукові статті, здійснювати порівняльні огляди інноваційних підходів, брати участь у дискусіях. Це дозволяє не лише накопичити інформацію, а й навчитися критично її осмислювати, що є важливою умовою професійного зростання.

Операційно-діяльнісний аспект інноваційної компетентності розкривається у процесі практичних занять та педагогічної практики у закладах дошкільної освіти. Саме тут студенти мають змогу застосувати набуті знання у реальних умовах, адаптувати інноваційні методики до особливостей дитячої групи, вікових потреб та індивідуальних інтересів дошкільників. Використання інтерактивних ігор, елементів STEM-освіти, проєктних технологій у роботі з дітьми дає змогу перевірити їхню ефективність на практиці. Крім того, у навчальних програмах все частіше передбачаються завдання зі створення власних міні-проєктів чи авторських методичних матеріалів, що стимулює креативність студентів і формує навички інноваційної діяльності.

Не менш важливим є мотиваційний складник інноваційної компетентності, адже без внутрішнього прагнення до нововведень і професійного розвитку навіть найглибші знання залишаються нереалізованими. Мотивація майбутніх вихователів формується через освітнє середовище, стиль взаємодії викладачів зі студентами, залучення до дискусій, наукових гуртків, педагогічних конкурсів. Велику роль відіграють і зустрічі з практикуючими

педагогами, які демонструють приклади успішного застосування сучасних технологій у дошкільній освіті. У такий спосіб у студентів розвивається інтерес до інновацій, готовність долати труднощі та відкритість до змін.

Завершальним, але не менш значущим компонентом є рефлексивний. Його формування забезпечується завдяки постійному самоаналізу й самооцінці результатів власної діяльності. Під час педагогічної практики студенти складають звіти, у яких аналізують проведені заняття, визначають їхні сильні та слабкі сторони, пропонують шляхи вдосконалення. Викладачі застосовують методи портфоліо, що дозволяє студентам відстежувати власні досягнення та бачити динаміку професійного розвитку. Таке систематичне звернення до рефлексії допомагає майбутнім вихователям критично ставитися до власної діяльності, розуміти її ефективність та прагнути до самовдосконалення.

Таким чином, кожен із компонентів інноваційної компетентності формується у тісному взаємозв'язку між теоретичною підготовкою, практичною діяльністю та особистісним досвідом студента. Важливо, щоб освітній процес у закладах вищої освіти був організований комплексно, забезпечуючи не лише засвоєння знань, а й розвиток творчого мислення, уміння діяти в умовах змін та готовність до професійного саморозвитку. Лише за таких умов можна досягти якісної підготовки майбутніх вихователів, здатних ефективно здійснювати інноваційну діяльність у сфері дошкільної освіти [1, с.66].

Висновки і пропозиції. Інноваційна компетентність майбутніх вихователів є необхідною умовою ефективного функціонування дошкільної освіти. Вона поєднує знання, практичні вміння, мотивацію та здатність до рефлексії, що забезпечує готовність педагога впроваджувати сучасні технології у професійну діяльність. Ефективне формування цієї компетентності можливе за умови оновлення змісту підготовки, активного залучення студентів до практики, створення мотиваційного середовища, розвитку рефлексивних умінь та використання інноваційних освітніх технологій у навчальному процесі. Пропонується посилити інноваційну складову освітніх програм, забезпечити практикоорієнтований підхід у підготовці студентів та розширити їхню участь у про-

ектній і дослідницькій діяльності. Це сприятиме формуванню фахівців, здатних творчо й ефективно працювати з дітьми дошкільного віку. Однак зазначені положення не вичерпують усіх аспектів досліджуваної проблеми. З огляду на швидкі трансформації в освітньому середовищі, важливо визначити перспективні напрями розвитку професійної підготовки вихователів, що зробить її більш гнучкою та ефективною.

Перспективи впровадження інноваційних технологій у підготовці майбутніх вихователів пов'язані насамперед із активним використанням цифрових освітніх платформ, інтерактивних середовищ навчання та технологій у віртуальній реальності. Вони дозволяють моделювати педагогічні ситуації та відпрацьовувати навички роботи з дітьми у максимально наближених до реальності умовах. Важливим напрямом також є інтеграція педагогіки з психологією, ІТ-технологіями, культурологією, що відкриває можливості для формування цілісного бачення сучасного виховання.

Отже, подальший розвиток системи підготовки майбутніх вихователів має ґрунтуватися на цифровізації навчання, міждисциплінарності, міжнародній інтеграції та індивідуалізації освітніх траєкторій. Це сприятиме формуванню педагогів, здатних ефективно діяти в умовах швидких соціальних і технологічних змін та забезпечувати якісний розвиток дітей дошкільного віку.

Список використаної літератури:

1. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія/ за наук. ред. д. пед. н., проф. Л.З. Ребухи. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 143 с.
2. Кириленко С. Інноваційна компетентність – важлива складова педагогічної діяльності сучасного вчителя. Молодий вчений. 2023. №6(118). С. 42-46.
3. Кошель В.М., Юрченко Н.В. Використання інноваційних технологій для самовдосконалення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в професійній діяльності: посібник 2-ге видання, доопрацьований та доповнений для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», викладачів закладів вищої освіти та вихователів дітей дошкільного віку. Чернівці: ТОВ «Чернігівська картонажнополіграфічна фабрика», 2019. 150 с.

Cherniavska M. Formation of Innovative Competence of Future Educators in Early Childhood Education

The article examines the issue of developing innovative competence of future preschool teachers in the context of current transformations in early childhood education. The relevance of this phenomenon is substantiated by the rapid digitalization of education, increasing demands for the quality of the educational process, and the need to prepare educators capable of working effectively under conditions of fast social and technological change. Innovative competence is defined as a complex, multidimensional construct that

integrates cognitive, operational, motivational, and reflective components. The paper analyzes theoretical contributions of Ukrainian scholars on various aspects of teachers' innovative activities, while emphasizing the insufficient attention given to the specifics of professional training of preschool educators.

The article highlights mechanisms of developing innovative competence during teacher training: acquiring theoretical knowledge in pedagogy and psychology courses; developing practical skills through teaching practice, where students apply interactive methods, elements of STEM education, and project-based learning; fostering motivational readiness through involvement in discussions, research groups, and competitions; and strengthening reflective abilities by means of portfolio development and self-analysis of teaching performance. It is stressed that innovative competence can only be formed within a comprehensive educational process that integrates knowledge, practice, motivation, and critical reflection on pedagogical activities.

Special attention is devoted to pedagogical conditions necessary for shaping innovative competence, including curriculum renewal, practice-oriented approaches, creation of a motivating environment, and the use of digital tools and interactive learning technologies. The paper also outlines prospects for improving preschool teacher education through digital learning expansion, interdisciplinary integration, international cooperation, and individualization of students' learning trajectories.

The study concludes that innovative competence represents a key professional quality of modern preschool educators, ensuring their flexibility, creativity, and readiness to implement advanced educational practices in working with children of early age.

Key words: *innovative competence, future preschool teachers, early childhood education, pedagogical conditions, innovative technologies, professional training.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.10.2025

Дата публікації: 27.11.2025